

Filozofia romantyzmu. Romantyczne mity

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Mesjanizm a filozofia*, [w:] *Romantyczna krytyka literacka i filozofia*, oprac. Z. Skibiński, wybór Z. Skibiński, Wrocław 1998, s. 145.

Filozofia romantyzmu. Romantyczne mity

Caspar David Friedrich, *Dwaj mężczyźni kontemplujący księżyc*, 1819 / 1820
Źródło: domena publiczna.

” *Poezja i filozofia stanowią niepodzielną całość, są na wieki ze sobą związane. [...] One dzielą między siebie skrajnie przeciwne dziedziny tego, co w ludzkości jest wielkie i wzniosłe. Ale ich różnorodne kierunki spotykają się jednak pośrodku; w tym, co jest w nas najwewnętrzniejsze i najświętsze, duch jest całością, a poezja i filozofia stapiają się w jedność¹.*

– pisał niemiecki filozof epoki romantyzmu, Fryderyk Schlegel. Na podobieństwa między filozofią a poezją zwracało uwagę wielu twórców romantycznych, dlatego często poetów tego okresu nazywa się myślicielami, a formułowane wówczas koncepcje filozoficzne określa jako „upoetyzowane”².

Twoje cele

- Poznasz teorie przedstawicieli idealizmu niemieckiego, które wywarły wpływ na polską filozofię epoki romantyzmu.
- Scharakteryzujesz poglądy polskich przedstawicieli filozofii romantyzmu.
- Przeanalizujesz, w jaki sposób myśl Hegła wpłynęła na kształtowanie się mesjanizmu.
- Dowiesz się, jakie mity powstały w epoce romantyzmu.

Przeczytaj

Filozofia romantyzmu

Jednym z najważniejszych, a zarazem najtrudniejszych filozofów w dziejach jest Hegel – niemiecki myśliciel czasu romantyzmu, który podstawy swej myśli wywodził z filozofii Kanta. Hegel, podobnie jak Kant, stał się rzecznikiem [idealizmu](#). Uznał mianowicie, że rzeczy nie istnieją niezależnie od myśli. To myśl jest pierwotna, wszystko inne staje się jej wytworem. W myśli zatem należy szukać prawdy o świecie. A myślą rządzą pewne prawa – prawa logiki, którą Hegel pojął na sposób dialektyczny. [Dialektyka](#) była znana od czasów Platona, który rozumiał ją jako sposób dochodzenia do prawdy poprzez ścieranie się różnych racji. W XIX w. romantycy dopatrywali się istnienia w duszy ludzkiej rozmaitych sprzecznych sił. Hegel przyjął, że sprzeczne siły kierują całą rzeczywistością. Uznał, że każdemu prawdziwemu twierdzeniu odpowiada nie mniej prawdziwe przeczenie, każdej **tezie** – **antyteza**. Z nich potem wyłania się **synteza**. Takie prawo rządzi rozumowaniem, więc również tożsamą z nim rzeczywistością.

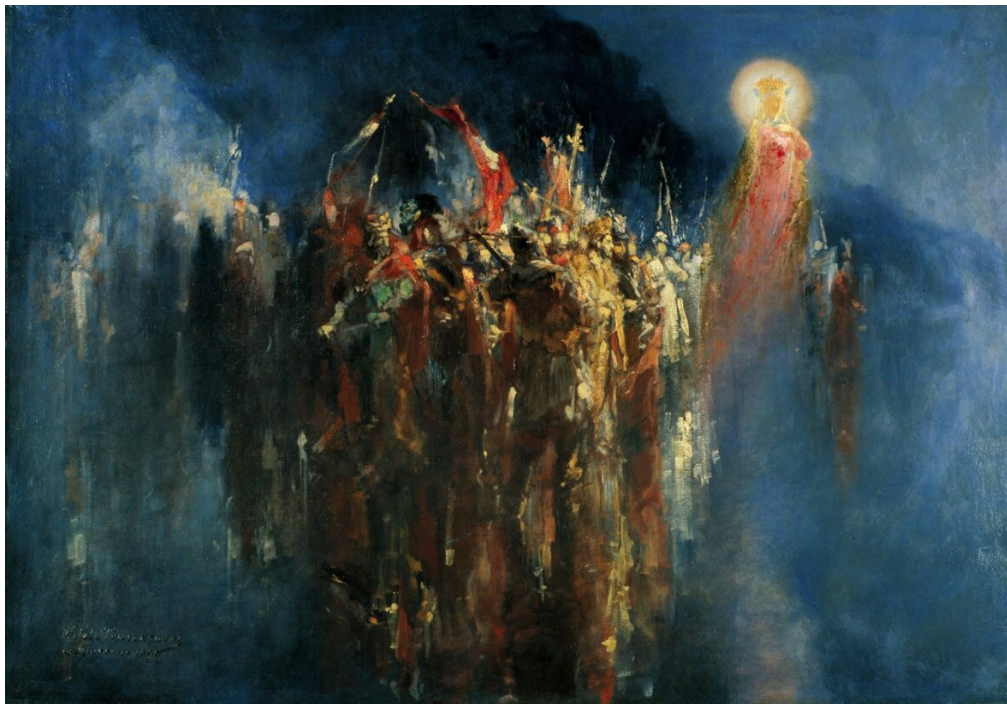
Jak przekłada się to na rzeczywisty obraz dziejów, który Hegel chce przedstawić? Wiemy już, że świat jest myślą, czyli ma naturę duchową, dokładniej mówiąc – naturę [Absolutu](#). Historia świata jest dynamicznym procesem rozwoju ducha. Duch absolutny wędruje przez różne etapy dziejów, by zatoczywszy koło, znowu dotrzeć do samego siebie i w sobie samym uzyskać pełne poznanie oraz wolność. Rozwijając się, najpierw wytwarza świat przyrodniczy, w którym nie może się urzeczywistnić, gdyż przyroda pozbawiona jest świadomości i rządzi nią ślepa konieczność. Istotny więc moment w dziejach to pojawienie się ludzkiej świadomości. W niej duch objawia się na trzy sposoby: jako [duch subiektywny](#), który z poziomu przyrody wznosił się ku świadomości ludzkiej (jest to etap tezy), potem [duch obiektywny](#) (antyteza) wyrażający się w prawie, moralności i obyczajowości – najwyższym urzeczywistnieniem ducha obiektywnego staje się, zdaniem Hegla, państwo pruskie. Ostatni etap to powrót do siebie, czyli do **ducha absolutnego** (synteza). Tak przedstawiają się dzieje.

Źródło: licencja: CC BY 3.0.

Dla Hegla ważnym w nich elementem stała się **ewolucja ducha obiektywnego**, czyli historia narodów i państw. Duch obiektywny wędruje przez dzieje i rozwija się w poszczególnych narodach. W każdej epoce inny naród pełni rolę nadrzędną. Gdy osiąga apogeum, jednocześnie zaczyna umierać. Po okresie władzy schodzi na „śmietnik historii”. Każdy naród bowiem powołany jest przez ducha do wielkości, a potem skazany na zagładę i dalej służy jako „nawóz historii”. Jak widzimy, ruch dziejów również jest dialektyczny: obejmuje etap rodzenia (teza) i etap niszczenia (antyteza). Dochodzi on również do etapu syntezy – połączenia sprzeczności ścierających się w budowaniu dziejów świata. Ta synteza nastąpiła – zdaniem Hegla – w jego ojczyźnie, państwie pruskim, bo państwo pruskie jest całością, która jednoczy wszystkie wcześniejsze twory. W tym państwie posłuszeństwa i obowiązku duch uzyskuje też pełną wolność, bo wolność dla Hegla znaczy tyle co posłuszeństwo prawu. Hegel niejednokrotnie głosił pochwałę państwa, twierdząc, że jest to „boska idea istniejąca na ziemi”. Uznał, że w monarchii niemieckiej duch obiektywny doszedł do końca historii, osiągnął swój punkt kulminacyjny, dalej nie może się rozwijać. Duch obiektywny zatem przechodzi w ducha absolutnego. I tu koło historii się zamyka, bo Absolut ma do czynienia już tylko sam ze sobą. Może oglądać siebie w sztuce, wyobrażać w religii, poznawać w filozofii.

W okresie romantyzmu filozofia rozwijała się dynamicznie, nie tylko w Prusach, ale również w Polsce. Jej bujny rozkwit przypadł zwłaszcza na czas między powstaniami. **Polską filozofię charakteryzowało przekonanie o istnieniu osobowego Boga, o wieczności duszy i o bezwzględnej przewadze sił duchowych nad cielesnymi** – było to uzasadnione naszą sytuacją polityczną: tylko ciało można wziąć w niewolę, dusza pozostaje wolna. Filozofia w Polsce rozumiana więc była nie tylko jako droga do prawdy, ale również jako droga do wybawienia ludzkości. Polskich myślicieli – wieszczów i filozofów – natchnęła zwłaszcza Hegłowska idea znaczenia narodów, które odgrywały szczególną rolę w dziejach. Polska [historiozofia](#) zyskała mocne zabarwienie mistyczne: głosiła, iż naród polski ma do odegrania w historii rolę podobną do posłannictwa Chrystusa-Zbawcy. Dlatego też naszych myślicieli tego okresu nazywa się **mesjanistami**. Pośród nich jedni byli zawodowymi filozofami: Józef Hoene-Wroński, Karol Libelt, Józef Gołuchowski, August Cieszkowski, drudzy zaś byli wieszczami bądź mistykami zmierzającymi do utworzenia polskiej mistycznej filozofii: najważniejsi z nich to Towiański i Mickiewicz.

Witold Pruszkowski, *Wizja*, 1890

Źródło: domena publiczna.

Ważny dla polskiej filozofii XIX w. stał się również inny poeta-myśliciel: Cyprian Norwid. Znał on dobrze i szczególnie cenił filozofię starożytną: fascynowała go postać Sokratesa i twórczość Platona. Znał również pisma [idealistów niemieckich](#). Przyjaźnił

się z polskimi filozofami: Cieszkowskim, Libeltem, podziwiał pisma Hoene-Wrońskiego, znał twórczość Mickiewicza. Do filozofii mesjanistycznej nie odnosił się jednak z entuzjazmem. Tylko w niektórych fragmentach filozoficznego poematu *Promethidion* znajdujemy subtelne nawiązania do idei mesjanizmu:

” O Polsko! pieśnią Pan Bóg cię zapala,
Aż rozgorzejesz jak lampa na globie

I dalej:

” O Polsko! granic twych nie widzę linii,
Nic nie masz oprócz g ł o s u – tak uboga!
Istniejesz przecie – tyś c ó r ą o p i n i i,
Tyś g ł o s e m, k t ó r y j e s t t o – c o g ł o s B o g a.

Ważniejszy niż mesjanizm okazuje się w *Promethidionie* wpływ myśli Platona. Utwór składa się z dwóch dialogów. W obu Norwid wspomina, jak sam we wprowadzeniu zaznacza, znaną z pism Platona słynną [triadę wartości](#): „o Piękno [...], o Dobro, i o światłość obu, Prawdę”. Ma to doprowadzić do „uznania potrzeby i powagi [...] tego, co S z t u k ą się nazywa”.

Mesjanizm, Platon to nie jedyne punkty odniesienia dla filozoficznych wątków *Promethidionu*. Obok nich możemy tropić ślady wpływu idealistów niemieckich. Zacznijmy od Hegla. W poemacie Norwida wykład o sztuce włożony został w usta „wiecznego człowieka”. Kim on jest? Kimś, kto przewędrował labirynt dziejów od ich zarania i dlatego może przedstawić „spowiedź piękności”.

To właśnie „wieczny człowiek” podaje definicję, zgodnie z którą istota piękna polega na tym, że „kształtem jest Miłości”. Oznacza to, że piękno staje się niczym ciało dla rzeczywistości duchowej – miłości. Jeżeli miłość nie przybierze kształtu piękna, to pozostanie czystą abstrakcją:

” [...] Miłość bez wcielenia

Jest upiornym myśleniem myślenia...

czytamy w *Promethidionie*. Norwidowski „wieczny człowiek” i jego definicja piękna przypominają Hegłowskiego ducha absolutnego. Duch absolutny wędrował przez dzieje, przechodząc fazy ducha subiektywnego i obiektywnego, aż znowu powracał do samego siebie i mógł się przeglądać w sztuce, wyobrażać w religii, poznawać w filozofii. Piękno dla Hegła było „zmysłowym ciałem” ducha. Taką też funkcję pełni ono w *Promethidionie* Norwida.

Dla Hegła najwyższą wartością był rozum, zaś najwyższym szczeblem rozwoju ducha nie sztuka, ale filozofia. To w filozofii następowało utożsamienie skończonego z nieskończonym, ostateczny powrót ducha do samego siebie. Tu rozchodzą się drogi polskiego poety i niemieckiego filozofa. Miejsce Hegła zajmuje myśliciel chronologicznie poprzedzający jego wystąpienie – przywołany po imieniu Schelling. W swych rozważaniach Schelling był bliższy Norwidowi, gdyż większy nacisk kładł na intuicję niż na rozum i wynosił twórczość artystów ponad wiedzę filozoficzną. Geniusz filozoficzny był dla niego pokrewny geniuszowi artysty, zaś sztuka stawała się objawieniem natury Absolutu, wyrażała w skończonej postaci nieskończoność. Podobnie w *Promethidionie* miejsce filozofii zajmuje sztuka, do której zwraca się poeta w pięknej apostrofie:

” O sztuko! – człowiek do ciebie powraca,

Jak do cierplivej matki dziecię smutne,

Lub marnotrawny syn [...]

Zarówno u Schellinga, jak i u Norwida sztuka staje się wcieleniem najwyższych prawd, medium pośredniczącym między Bogiem a człowiekiem. Piękno w *Promethidionie* jest niczym „profil boży”. Piękno – „kształt Miłości”, a jak dalej się dowiadujemy również „kształt Prawdy” – rozwija się, porywa do pracy, która staje się realizacją miłości w świecie rzeczywistym. Niesie też nadzieję na ostateczne połączenie ziemskiego i boskiego świata:

” Bo piękno na to jest, by zachwycić
Do pracy – praca, by się zmartwychwstało.

Filozofowie romantyzmu

Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770–1831)

Niemiecki filozof, profesor uniwersytetów w Jenie, Heidelbergu i Berlinie, autor *Fenomenologii ducha*, *Nauki logiki*, *Encyklopedii filozofii*. Osnową jego filozofii stało się twierdzenie, że rzeczywistość nie jest statyczna, ale dynamiczna, że jest procesem rozwoju ducha. Duch uzyskuje wiedzę o samym sobie w procesie historycznym, najwyższym stopniem jego samowiedzy staje się myśl absolutna, czyli filozofia.

1

2

domena publiczna

Lazarus Gottlieb Sichling i Friedrich Julius Ludwig Sebbers,
Portret G. W. F. Hegela, ok. 1828

3

Józef Hoene-Wroński (1776–1853)

Należał do grona polskich filozofów mesjanistów. Wierzył w potęgę ludzkiego rozumu oraz istnienie jednego prawa powszechnego, dzięki któremu kiedyś powstanie jeden, scalający ustrój całkowitej rozumności. Hegel uznał, że historia osiąga swój szczyt w monarchii germańskiej. Wrońskiemu wydawało się z kolei, że w przyszłości nastąpi zjednoczenie narodów pod wodzą Słowian.

4

Tę linię kontynuował potem **Karol Libelt (1807–1875)**, który uznał, że po filozoficznej dominacji Niemiec nastąpi era Słowian, prym zaś wśród nich wieść będą Polacy.

5

6

Józef Gołuchowski (1797–1858)

Pokolenie filozofów mistyków otwiera Józef Gołuchowski (1797–1858) reprezentujący typ romantycznej metafizyki i przypisujący intuicji tę rolę, którą Wroński przypisał rozumowi. Był pierwszym wielbicielem uczucia i intuicji, jako pierwszy również wystąpił przeciw wszechwładnemu panowaniu rozumu.

Podobnie **August Cieszkowski (1814–1894)** w czynnikach irracjonalnych dopatrywał się źródła ludzkiej wiedzy. Za Heglem wyróżniał trzy epoki rozwoju ludzkości. Ostatnią z nich pojmował jako epokę Ducha Świętego, w polskim narodzie zaś widział szczególne boże narzędzie.

7

8

domena publiczna

Maksymilian Fajans, *August Cieszkowski*, po 1852

9

Andrzej Towiański (1799–1878)

W 1841 r. wystąpił w Paryżu jako prorok nawołujący do przemiany duchowej i zwiastujący przemianę w dziejach ludzkości. Głosił, że na rozwój moralny ludzi wpływa Bóg działający w Jezusie Chrystusie. Działa On również w wysłanniku bożym, za którego Towiański uważał samego siebie.

domena publiczna

Walenty Wańkiewicz, *Portret Andrzeja Towiańskiego*, około 1830

Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling (1775–1854)

Filozof niemiecki, który uznawał prymat intuicji i wiary nad rozumem, stał się też rzecznikiem filozofii objawienia. W swych poglądach z dziedziny estetyki głosił kult sztuki jako najwyższej formy działalności człowieka. Główną jego pracą jest *System idealizmu transcendentalnego*.

CC-BY-3.0

Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling

Słownik

Absolut (heglowski)

kluczowe pojęcie filozofii heglowskiej; Hegel rozróżniał trzy stopnie ducha: duch subiektywny (pojedynczy człowiek – dusza jednostkowej jaźni), duch obiektywny (na przykład całe narody, stanowiące agregaty duchów subiektywnych – najwyższą formą jego objawiania się i samoorganizacji jest państwo) i duch absolutny (Absolut – niczym nieuwarunkowana, najwyższa forma ducha); w czasowej historii pozaczasowy duch absolutny wykorzystuje duchy subiektywne i obiektywne, aby dążyć do własnej pełni – uświadomić sobie pełnię swej wolności, a więc pełnię swej istoty; zdaniem Hegla duch absolutny przejawia się w trzech sferach: filozofii (dążącej do odkrycia Absolutu), sztuce (dążącej do przedstawienia Absolutu) i religii (która przedstawia Absolut jako Boga); każdy polski filozof narodowy bez wyjątku utożsamiał heglowski Absolut z Bogiem chrześcijańskim

dialektyka

(gr. *dialektike* - sztuka dyskutowania) w starożytności: sztuka argumentacji prowadząca do potwierdzenia lub zakwestionowania tezy; nauka o mechanizmach i sposobach rozumowania, uczyła poprawnej metody dowodzenia

duch obiektywny

człowiek nie jest jednak w stanie żyć w pojedynkę, stąd jego dążenie do uspołecznienia się i życia w zbiorowości; jednostki łączą się więc w rodziny, społeczności, narody; tworzą wspólnotę wartości, przekonań, tradycji itd.; formą ducha, która stanowi tak rozumiane zrzeszenie duchów subiektywnych (a więc zrzeszenie będące czymś więcej, niż tylko sumą jednostek) nazywa Hegel duchem obiektywnym; rodzina, społeczność, a w szczególności naród, to tylko nazwy różnych sposobów manifestowania się ducha obiektywnego

duch subiektywny

Hegel wymienia trzy formy ducha, z których najniższą jest duch subiektywny; możemy powiedzieć, że jest nim po prostu każdy pojedynczy człowiek

historiozofia

(filozofia historii, filozofia dziejów) dziedzina filozofii zajmująca się filozoficznym namysłem nad dziejami (historią); w odróżnieniu od naukowej historii nie zajmuje się badaniem i analizowaniem pojedynczych faktów, lecz szuka głównych mechanizmów i powtarzających się motywów w dziejach ludzkich; pyta o sens i cel ogólnie rozumianej historii, stara się także (na mocy odkrywanych w dziejach praw i tendencji) wnioskować o tym, jak będzie wyglądała przyszłość

idealizm niemiecki

kierunek w filozofii głoszący, że jedynie człowiek, istota myśląca, żyje samodzielnie; rzeczywistość materialna uznana zostaje przez idealistów jedynie za wytwór, za własną konstrukcję istoty myślącej; w skład formacji idealistów niemieckich wchodzi m.in. I. Kant, F. Schelling, G. Hegel

triada platońska

połączenie trzech wartości - piękna, dobra i prawdy

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka i odpowiedz na pytanie, czym charakteryzowała się myśl filozoficzna, która przyświecała Adamowi Mickiewiczowi. Jakie idee są obecne w jego twórczości?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PHbaQwxkp>

Filozofia Mickiewicza

Mickiewicz cenił przede wszystkim uczucie. Podkreślał wagę nie abstrakcji filozoficznych, „prawd martwych”, ale znaczenie „prawd żywych”, tj. tych, które spełnić mogą się w czynie, a źródło ich bije w sferze emocji. Rozum sytuuje się na antypodach uczucia, wręcz osłabia czucie i w ten sposób przeszkadza urzeczywistnianiu „prawd żywych”. Motywy takich przekonań pojawiły się już w *Balladach i romansach*, zwłaszcza w istotnym tu utworze *Romantyczność*, gdzie przeciwstawione zostały porządek serca i porządek rozumu:

Czucie i wiara silniej mówi do mnie

Niż mędrca szkiełko i oko.

Martwe znasz prawdy, nieznane dla ludu,

Widzisz świat w proszku, w każdej gwiazd iskierce.

Nie znasz prawd żywych, nie obaczysz cudu!

Miej serce i patrzaj w serce!

Mickiewicz pragnął przemiany i wolności dla siebie i dla swego kraju. Obok mocnego przekonania o sile uczucia, wierzył też, że naród potrzebuje

wieszczka-proroka, nawołującego do odnowy duchowej i zwiastującego nowy etap w dziejach ludzkości. Wierzył, podobnie jak Towiański, że na przemianę taką ma istotny wpływ sam Bóg, który działać może przede wszystkim przez swojego wysłannika. Kiedyś takim posłańcem był Jezus Chrystus. Teraz świat potrzebuje kolejnego wybawcy. Filozoficzną koncepcję proroka i związanej z jego osobą nadziei na odbudowę ojczyzny znajdujemy w III części *Dziadów*. Swe poglądy na ten temat wyklada Mickiewicz zwłaszcza w Wielkiej *Improwizacji* i *Widzeniu* księdza Piotra. W tych fragmentach *Dziadów* pojawiają się postaci, które dzięki duchowej mocy mogą wpłynąć na podniesienie moralne narodu, a wraz z tym – na przywrócenie wolności. Pierwszy z bohaterów – Gustaw-Konrad – pragnie, by Bóg namaścił go i podzielił się z nim władzą: dał mu rząd nad duszami Polaków. Do roli wodza nadaje się on szczególnie, gdyż jego uczucie ma ogromną siłę. To ono pozwoli mu w przyszłości doprowadzić naród do szczęścia:

Chcę go dźwignąć, uszczęśliwić,

Chcę nim cały świat zadziwić.

Brakuje mu tylko odpowiedniej władzy, której się domaga od Boga:

Jeśli mnie nad duszami równą władzę nadasz,

Ja bym mój naród jak pieśń żywą stworzył,

I większe niżli Ty zrobiłbym dziwo,

Zanuciłbym pieśń szczęśliwą!

Ponieważ Stwórca milczy, Konrad próbuje bluźnierczych argumentów:

Kłamca, kto Ciebie nazywał miłością,

Ty jesteś tylko mądrością.

Mądrość, która w systemie Hegla, skrajnego racjonalisty, była podstawową wartością, w myśli Mickiewicza przestaje pełnić taką rolę. Konrad może poznać Boga nie mocą rozumu, ale siłą serca. Sam się tym chwali:

I dojdę po promieniach uczucia – do Ciebie!

I zajrzę w uczucia Twoje [...].

Uznawszy, że Stwórcy brakuje miłości, zapowiada walkę z Bogiem-Mądrością. Jego szczególną bronią jest właśnie moc serca:

Ja wydam Tobie krwawszą bitwę niżli Szatan:

On walczył na rozumy, ja wyzwę na serca.

Konrad wierzy też, że „uczucie spali, czego myśl nie złamie”. Ostatecznie jednak pogrąża się w bluźnierstwie i niewiele brakuje, by został potępiony na wieki.

Z kolei drugi ważny bohater, ksiądz Piotr, z pokorną modlitwą zwraca się do Boga i w swym *Widzeniu* doznaje pociechy oraz nadziei wybawienia Polski i świata. Przeczuwa nadejście tajemniczego wysłannika, który staje się niczym „wskrzesiciel narodu”, „namiestnik wolności na ziemi widomy”:

Z matki obcej; krew jego dawne bohaterzy,

A imię jego będzie czterdzieści i cztery.

W *Widzeniu* księdza Piotra, poza prorocstwem, znajdują się również mesjanistyczne elementy filozofii Mickiewicza. Podobnie jak Hegel, polscy mesjaniści wierzyli w ewolucyjny rozwój dziejów. W filozofii Hegla u końca łańcucha ewolucji stanęło państwo pruskie, dla mesjanistów końcem tym byli Słowianie, a ściślej: Polacy. Pośród mesjanistów zwłaszcza Cieszkowski, a także poeta Zygmunt Krasiński uważali, że Polska już ze swej natury i na mocy swoich dziejów jest przeznaczona do odegrania roli Mesjasza narodów. Mickiewicz inaczej: widział – w *Dziadach* oczami księdza Piotra – męczeństwo Polaków przypominające mu ukrzyżowanie Chrystusa. Jednak był przekonany, że nie wystarczy samo cierpienie, by spełnić rolę Zbawcy względem innych narodów. Poeta-filozof przypisywał ogromną rolę czynnikowi moralnemu, który musi rozwinąć w sobie naród polski, by duchowo podnieść całą ludzkość.

Polecenie 2

Zanotuj, czym był mesjanizm i w jaki sposób odwołuje się do niego Adam Mickiewicz w swojej twórczości.

Film edukacyjny

Polecenie 1

Wysłuchaj wykładu prof. dr hab. Michała Kuziaka o romantycznych mitach. Wyjaśnij, dlaczego w tej epoce powstało tyle mitów.

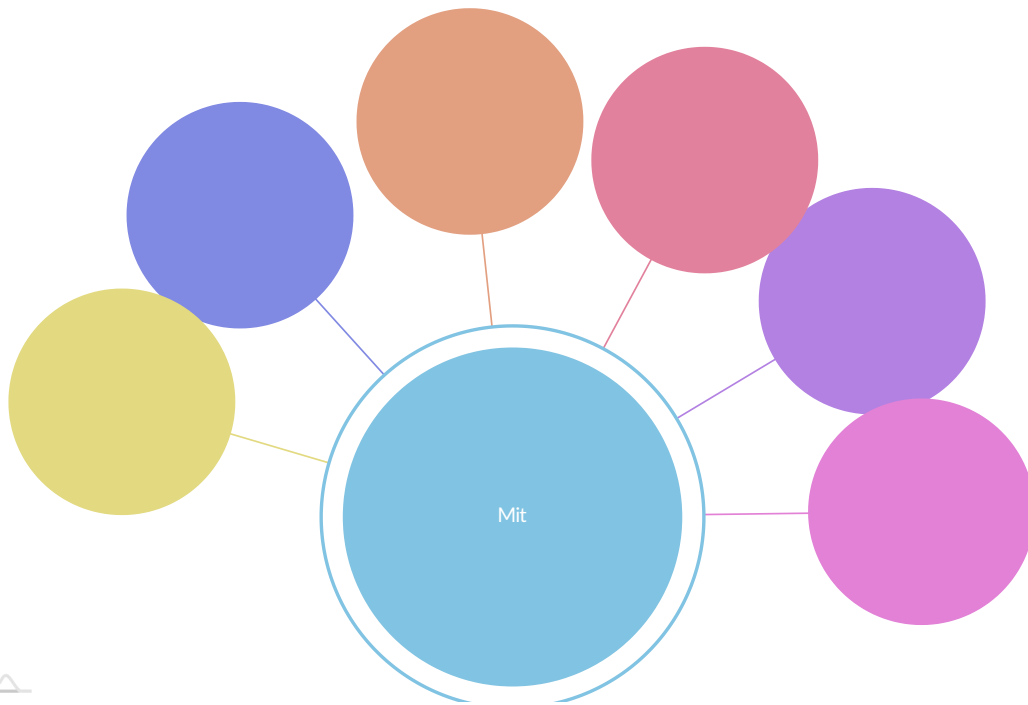

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R12Vibvoeq25E>

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Mity romantyczne.

Polecenie 2

Zgromadź słownictwo do stworzenia różnych definicji mitu. Uzupełnij mapę myśli.

Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Zaznacz, kto jest autorem koncepcji nowej mitologii.

Georg Wilhelm Friedrich Hegel

Friedrich Schlegel

Georg Freidrich von Hardenberg

Friedrich Wilhelm Schelling

Ćwiczenie 2

Dokończ zdanie. Zaznacz poprawną odpowiedź.

Niemiecki filozof i poeta Georg Freidrich von Hardenberg znany jest jako...

John Keats.

Clemens Brentano.

Ludwik Tieck.

Novalis.

Ćwiczenie 3

Wyjaśnij, czym jest romantyczna słowiańszczyzna.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Filozofia romantyzmu. Romantyczne mity

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę,

eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

6) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach;

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia, czym charakteryzowała się myśl filozoficzna, która przyświecała Adamowi Mickiewiczowi;
- omawia, co to jest mesjanizm;
- gromadzi słownictwo do stworzenia różnych definicji mitu;
- wymienia podobieństwa między filozofią mesjanistyczną Adama Mickiewicza a filozofią Hegła.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;

- rozmowa kierowana;
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.
2. Uczniowie czytają informacje zawarte w sekcji „Przeczytaj”. Mogą zadawać nauczycielowi pytania przy fragmentach, które są dla nich mniej zrozumiałe.
3. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną na podstawie pytań, które zadaje uczniom:
Jakie jest podobieństwo między filozofią a poezją?
Dlaczego Hegla można nazwać rzecznikiem idealizmu?
Jakie dostrzegasz różnice między duchem obiektywnym a duchem

subiektywnym?

Kim są mesjaniści?

Jakich znasz przedstawicieli filozofii XIX w.?

Uczniowie udzielają odpowiedzi na postawione pytania i podsumowują rozmowę.

Faza realizacyjna:

1. **Mapa myśli.** Nauczyciel prosi uczniów o połączenie się w pary, a następnie na tablicy zapisuje hasło: Filozofia romantyzmu. Uczniowie wykonują mapę myśli zapisując na kartkach swoje pomysły w wyznaczonym czasie. Wybrana para zapisuje na tablicy swoje propozycje wokół postawionego problemu, po czym są one uzupełniane przez pozostałe pary, których pomysły nie zostały jeszcze zapisane.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel przechodzi do sekcji multimedium. Prosi uczestników zajęć o wysłuchanie nagrania z sekcji „Audiopowtórka” dotyczącego filozofii Mickiewicza. Następnie uczniowie w parach wykonują oba polecenia zawarte w tej części lekcji.
3. Nauczyciel wyświetla na tablicy film z sekcji „Film edukacyjny”. Uczniowie w zespołach kilkuosobowych wspólnie rozwiązują polecenia i ćwiczenia (1 oraz 2). Omawiają odpowiedzi na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie, pod kierunkiem nauczyciela, tworzą notatki syntetyzujące na temat filozofii romantyzmu. Chętne osoby odczytują swoje prace.
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenie 3 z sekcji „Film edukacyjny”: *Wyjaśnij, czym jest romantyczna słowiańszczyzna.*

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Urbankowski B., *Myśl romantyczna*, Warszawa 1979.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą się zapoznać z sekcją „Audiobook” przed lekcją, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach.